

toris, id est, præsidem provincie; item legatum provinciam, » l. *Hos accusare*, 12, ff. h. t. Tenetur tamen talis reus criminis cautionem præstare de iudicio sisti, finito aliquando officio, l. *Si adulterium* 38, § fin. ff. *ad Leg. jul. de Adulter.*

40. VI. *Qui crimen jam præscripserunt; quenam crimina, et quando præscribantur. Remissive.* — VI. Accusari non possunt, qui crimen, seu actionem, seu inquisitionem criminalem præscripserunt. Quo autem tempore crimina, et actiones criminales præscribantur, ita ut reus criminaliter accusari, inquiri, aut denunciari non amplius possit, vide lib. II, tit. XXVI, de *Præscript.* a n. 174.

41. VII. *Absolutus a crimine, vel accusatione de illo crimine, nec ab eodem nec ab alio amplius accusare valet.* — VII. Qui de aliquo crimine jam absolutus, vel condemnatus est, de illo nec ab eodem, vel alio accusatore accusari potest, c. *de His* 6, h. t. ibi: « De his criminibus, de quibus absolutus est accusatus, non potest accusatus replicari. » Concordat l. *Licet*, ff. *Nautæ, caupones*, et l. *Sanctio*, 41, ff. *de Pœnis*. Ratio est, quia ab eodem delicto hominis sæpius quæri non debet, ut dicitur cit. l. *Licet*. Idque ad imitationem divinæ Clementiæ, quæ dimissa semel peccata, in ultionem redire non patitur, cau. *Si illic* 29, can. 23, q. 4.

42. *Limitatur tamen hæc doctrina in multis casibus.* — Limitatur tamen hæc doctrina I. si secundus accusator docet, priorem non fideliter egisse, sed prævaricatum fuisse l. III, § 1, ff. *de Prævaricat.*, l. *Si quis homicidii*, c. *de Accusat.* aut collusionem intercessisse, c. fin. h. t. Nam si hoc non liceret, facile possent duo colludere, et personam accusatoris assumens, falsas aut infirmas probationes adducere, verasque dissimulare, ut reus inde absolutus a nullo amplius accusari posset.

43. *Limitatur II. Quando secundus accusator suam, vel suorum injuriam prosequitur, simulque docet, se ignorasse accusationem ab alio institutam, l. Si cui, 7, § 2, de Accusat.* ubi ratio additur: « Quoniam res inter alios iudicatæ, aliis non præjudicant. »

44. *Limitatur III. Si reus tantum est absolutus ab observatione iudicii; quia v. g. inhabilis erat accusator, aut ineptus libellus l. III, ff. h. t.*

45. *Limitatur IV. Si quis non per senten-*

tiam, sed per viam transactionis fuit absolutus; tunc enim saltem ab alio denno accusari poterit, Clarus § fin. q. 57, n. 6; Abbas in c. *De his*, h. t., n. 3; Covarr., lib. II, *Var. resolut.*, cap. x, n. 1.

46. *Limitatur V. Si quis fuit absolutus per viam exceptionis, quam reus excipiendo proponit contra aliquem, non ut puniatur, sed ut a testificando, vel accusando repellatur, Covarr., loc. cit., n. 5; Decian., Tract. crimin., lib. III, cap. xxx, n. 2, in fine, et c. 2, de Ordin. cognit.*

47. *Limitatur VI. Si reus tantum est absolutus quoad forum internum; tunc enim in foro externo accusari et puniri omnino potest, Abbas, loc. cit., num. 3; Covarr. loc. cit., n. 3, cum communi et certa praxique recepta.*

48. *Limitatur VII. In criminibus mixti fori. Nam si quis in uno foro ecclesiastico v. g. absolvitur, vel condemnatur, potest adhuc in altero accusari et puniri; saltem si in priori foro pœna condigna non fuit imposita, Abbas in cit. c. De his, h. t. cum communi aliorum, arg. c. Felicis, 5, § Per hoc quoque de Pœnis, in 6. Ratio est, quia iudicatio ecclesiastica et secularis sunt prorsus separatæ ac distinctæ, adeoque sententia late in uno foro, non parit exceptionem in altero.*

49. *Dicitur notanter, « saltem si in priori foro pœna condigna non fuit imposita; » prout plerumque fit in foro ecclesiastico, utpote quod semper mitius punit, arg. can. Admonere, 8, can. 33, q. 2, vel non nisi pœnitentiam medicinalem, v. g. excommunicationem imponit. Si enim in uno foro pœna jam sufficiens et proportionata delicto fuit imposita, in alio foro accusari et puniri non amplius potest, Covarr., loc. cit.; Joan. Andreas in cit. c. Felicis, de Pœnis., in 6; Abbas in c. Tuæ de Procurat., textu speciali c. fin. de Except. in 6. Et per istam sublimitationem optime concordantur doctores.*

Alias limitationes vide apud Covarruviam⁶ lib. II, *Var. resolut.*, cur. 10, per totum.

50. *Accusator oblato jam libello non amplius potest desistere ab accusatione.* — Quæritur VII. An possit desistere ab accusatione jam inchoata? Et quas pœnas desistens incurrat? Resp. I. Post litem contestatam, vel saltem post libellum iudici oblatum, accusator in foro externo accusationem impune deferre non potest, l. *In Senatusconsultum* 15, § 5, ff. *ad S. C. Turpil. et Auth.*

qui semel. C. Quomodo et quando, l. Miles., 11, § 3, ff. ad Leg. Jul. de Adult. Ratio est, quia interest reipublicæ, ne deseratur accusatio semel cœpta, sive vera sit, sive falsa. Si enim vera est, eam prosequi oportet, ne delicta maneant impunita; si falsa eam prosequi expedit, ut calumniator debite puniatur; ut bene advertit Valensis h. t., § 2, n. 8.

51. *Bene tamen ante libellum, si tantum minatus est accusationem.* — Resp. II. Ante libellum oblatum, licite, et impune quis desistit ab accusatione, etiamsi prius publice dixerit, se accusaturum. Imponitur tamen eidem perpetuum silentium, ita ut amplius de tali crimine reum accusare non possit, c. *Licet* 14, h. t., ubi Summarium sic habet: « Dicens, se aliquem accusaturum coram iudice, ante inscriptionem potest sine pœna desistere, et non accusare, sed ei desistenti imponitur silentium perpetuum. » Concordat cit. l. *Miles*, ff. *ad Leg. Jul. de Adulter.*, et l. *Miles*, 6, c. *de his, qui accusar.*

52. *Deprehendentes, se errasse accusando, veniunt in foro interno desistere.* — Resp. III. Si quis falso accusavit, vel bona fide quidem, deprehendit tamen, se errasse, et accusatum esse innocentem, vel incipiat dubitare, si facta diligenti inquisitione dubium perseverat, in foro interno non tantum potest, sed etiam tenetur desistere ab accusatione. Communis et certa ex tit. *de Calumn.* Ratio patet, quia alias calumniaretur. In foro externo tamen incurrit juris pœnas.

53. *Desistens puniatur in foro externo, et quomodo?* — Resp. IV. Ab accusatione criminis publici post oblatum libellum desistens tenetur ad expensas, l. *Qui crimen*, 3, c. *de His, qui accusar.* Incurrit infamiam, l. *Si pro eo*, 2, c. *de His, qui accus.* et pœnam librarum auri fisco restituendarum, l. *Prævaricationis*, 3, in fine ff. *de Prævaricat.* Si quis vero desistat ab accusatione criminis privati, pœnam extraordinariam iudicis arbitrio incurrit, l. *Si quis*, 7, § 1, ff. *ad S. C. Turpill.*

54. *Accusatione facta potest, et debet iudex formare processum.* — Quæritur VIII. Quinam sint effectus accusationis? seu quid operetur, et quas obligationes, favores, vel odia causet, tam respectu iudicis, quam respectu faccusatoris et accusati? Resp. I. Primus effectus respectu iudicis est, quod facta accusatione possit, ac etiam teneatur iudex incipere processum capiendi informationem,

citando reum, aliaque faciendo, quæ ad processum requiruntur, juxta d'enda patet conclusio in dicendis infra § seq. num. 125, ubi dicemus, teneri iudicem ad faciendum processum facta sibi denuntiatione iudiciali; ergo multo magis facta accusatione, utpote quæ fortior est illa.

55. *Potest insuper, et debet reum, etiam ante citationem carcerare, si est suspectus de fuga, aut si est periculum, ne subornet, vel impediatur testes.* — Alter effectus est; quod possit ac debeat reum, etiam ante citationem incarcerare custodia causa, si est suspectus de fuga, vel si merito timendum, ne testes subornet, impediatur, terreat, etc. juxta dicend. infra § seq. n. 127.

56. *Accusator tenetur plene probare delictum: deficiens tenetur ad talionis et alias pœnas; a quibus subinde excusatur. Remissive.* — Resp. II. Effectus accusationis respectu accusatoris est; quod teneatur delictum, de quo accusavit, probare, probatione plena ac perfecta, et quæ sit luce meridiana clarior, uti expresse statuunt jura, l. fin. c. *de Accusat.* can. *Sciatis*, 2, can. 2, q. 8, ibi: « Sciant cuncti accusatores, eam se rem deferre debere in publicam notionem, quæ munita sit idoneis testibus, vel instructa apertissimis documentis indicibus ad probationem indubitatis, et luce clarioribus expedita. » Quod si non probet, ad pœnam talionis tenetur juxta dicta supra n. 10, 11 et 12, necnon ad alias, de quibus, tit. sequenti, *de Calumniatoribus*, a n. 6, ubi etiam dicemus, quandonam etiam deficiens in probatione excusetur a pœna talionis, et aliis.

Quid autem sit, et quando censeatur plena probatio haberi, vide lib. II, tit. XIX, *de Probationib.*

57. *Accusatio respectu accusati habet eosdem effectus, quos habet denuntiatio respectu denunciati.* — Resp. III. Accusationis effectus ratione accusati sunt iidem cum effectibus denuntiationis iudicialis respectu denunciati, de quibus vide infra § seq. n. 130.

§ II.

DE DENUNTIATIONIBUS.

58. *Definitur denuntiatio.* — Quæritur I. Quid, et quotuplex sit denuntiatio? Resp. I. « Denuntiatio est criminis alicujus delatio, seu manifestatio sine inscriptione apud superiorem legitime facta: » Ita in re commu-

ni. Dicitur « delatio, seu manifestatio criminis » loco generis, in quo convenit cum accusatione. Dicitur « sine inscriptione, » loco differentiae. In hoc enim principaliter differt denuntiatio ab accusatione, quod denuntians non teneatur ad subscriptionem, seu ut sub poena talionis se obliget ad probandum, prout tamen requiritur in accusatione juxta dicta § præced. n. 10. Dicitur « apud superiorem; » quia quantumvis crimen alicujus manifestetur aliis, si superiori non manifestatur, denuntiatio non est; licet ad quamlibet denuntiationem non requiratur, ut fiat superiori quia tali, sed potest fieri eidem tanquam patri: prout patet in denuntiatione evangelica, de qua statim infra. Additur « legitime facta: » licet enim denuntiatio non tantas requirat solemnitates, quantas accusatio, tamen aliquas requirit, juxta dicenda infra.

59. *Alii eam dividunt in evangelicam, canonicam et civilem: melius tamen dividitur in evangelicam et judicialem.* — Resp. II. Quamvis denuntiatio a variis varie, et quidem frequentius dividatur in evangelicam, canonicam, et civilem: cui addunt aliqui regularem; Optima tamen, et clara, praxique inserviens est divisio, qua eam in evangelicam (quæ etiam paterna, fraterna, et charitativa dicitur) ac in judicialem dividit cum communi Theologorum sanctus Antoninus, p. 3, tit. XIX, cap. IX, quos sequitur Ameno, in *Proct. crimin.* Conclusio patebit ex natura harum denuntiationum, quam per sequentia quæ sita declarabimus, incipiendo ab his ultimis duabus principalibus.

60. *Denuntiatio evangelica, quid? fieri potest superiori patri privato, et ut patri communi.* — Quæritur II. Quid sit denuntiatio evangelica? seu, quod idem est (paterna, fraterna, charitativa?) Quæ requirantur ad eam? et quomodo fieri debeat? Resp. I. Denuntiatio evangelica est, quæ fit superiori tanquam patri non ad publicam vindictam, sed ad emendationem, et paternam correctionem delinquentis denuntiati. Hæc definitio communis est, et clara, indeque nec probatione nec declaratione indiget. Solum notandum, hanc denuntiationem fieri posse superiori tanquam patri privato, vel tanquam patri communi. Priori modo, seu patri privato fit, quando denuntians accedit superiori, eique secreto denuntiat crimen fratris rogando, et instando, ut illum non nisi secreto, ac nemine sciente moneat, cor-

rigat, vel paterne puniat, et ad emendationem perducatur, crimen illius nullatenus pandendo. Alio modo, seu tanquam patri communi fit, quando denuntians vult, et insistit, ut superior denuntiatum, etiam coram aliis, vel in publico capitulo fratrum (quorum omnium pater communis est superior), sed tamen non nisi charitative, et paterne moneat, corrigat, ac castiget, atque ad meliorem frugem reducat: ut bene observat *Practica Roderici.*

61. *Vocatur etiam paterna, charitativa et fraterna: ejus finis, quis?* — Finis principalis hujus denuntiationis est emendatio, et resipiscentia delinquentis, quam ex charitate fraterna erga eundem principaliter intendit denuntians. Vocatur *denuntiatio evangelica*; quia in evangelio præscripta habetur: item *paterna*, quia fit superiori tanquam patri, et non judici: item *fraterna et charitativa*; quia non ad vindictam, sed emendationem, et bonum delinquentis, ex fraterna charitate tendit.

62. *Denuntiatio evangelica ut licite fiat, debet præmitti monitio, seu correctio fraterna.* — Resp. II. Ad hoc, ut denuntiatio evangelica rite et debite fiat, necessario requiritur prævia duplex monitio seu correctio fraterna delinquentis per denuntiantem facienda; una privatim, et in secreto nemine præsentem; altera coram uno, vel duobus testibus, si peccatum est occultum, et nemini præjudiciosum, simulque probabilis apparet spes, quod sola prævia monitione sine præjudicio denuntiantis, emendatio delinquentis, sit secutura. Ita communis tam canonistarum, quam theologorum. Patetque ex claro textu Evangelii Matth. XVIII, 15-17: *Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te, et ipsum solum: si autem te non audierit, adhibe tecum unum, vel duos; quod si non audierit eos, dic Ecclesie: quæ verba, quia ponuntur imperati vo modo, vim præcepti habent, teste communi theologorum; Concordat can. Si peccaverit, 19, can. 2, q. 1.*

63. *Idque jure divino et naturali.* — Quia imo hoc præceptum non solummodo est divinum positivum, sed etiam naturale; quia correctio proximi ex præscripto luminis naturalis est facienda cum animo, quantum fieri potest, damno ipsius corrigendi, et bonæ famæ ejusdem; ad hoc enim obligat lex de dilectione proximi; ergo si crimen potest emendari correctione prævia

fraterna, male revelatur, et denuntiatur Ecclesie, seu superiori; cum inde apud hunc saltem lædatur fama delinquentis. Unde bene dicitur cit. can. *Si peccaverit, 19, can. 2, q. 1.* « Si solus nosti, et vis eum revelare, jam non es correptor, sed proditor. » Accedit, quod generaliter in lege evangelica nullum præceptum divinum continetur, quod non sit juris naturalis, præter præcepta de sacramentis, et de fide; prout passim fatentur doctores cum sancto Thoma, 1, 2, q. 108, q. 1 et 2.

64. *Omittens eam peccat.* — Infertur proin, quod pro qualitate materiæ et circumstantiarum graviter vel leviter peccet, licet raro juxta dicenda infra n. 37, qui non observato modo per Evangelium præscripto, etiam paterne tantum apud superiorem denuntiat occultum nemini præjudicans crimen delinquentis, de quo probabilis spes erat, quod illud non amplius esset perpetraturus, aut se ad secretam præviam correctionem evangelicam efficaciter emendaturus.

Dicitur autem notanter in conclus. n. 62, posita, « si crimen est occultum, nemini præjudicans, » etc.

65. *Limitatur I. Si crimen jam est notorium, aut manifestum, aut famosum. Publice commissa crimina publice puniri debent.* — Limitatur enim I. Conclusio n. 62, posita, et licitum, imo sæpe obligatorium est, delinquentem sine ulla prævia monitione evangelica non tantum charitative, sed etiam judicialiter (juxta dicenda infra) denuntiare superiori, si crimen illius non amplius est occultum, sed jam manifestum, famosum, notorium. Ratio est, quia tunc jus ad famam amisit delinquens. Nec amplius urget textus Evangelii, qui præcipit ordinem præfatum tunc tantum, *Si peccaverit in te*, id est, si te solo sciente peccavit; prout explicant communiter doctores et concordat cit. can. *Si peccaverit, 19, can. 2, q. 1*, ibi: « Quid est peccavit in te? tu scis, quia peccavit; » sicque tu solus, et nullus alius per notitiam suo modo læsus est; consequenter si alii præter te sciunt jam non solum in te, sed et in alios peccavit, sicque favorem Evangelii non amplius meretur. Hinc dicit Apostolus, I, ad *Timoth.* v, 20: *Peccantes coram omnibus argue, ut et ceteri timorem habeant.* Et Augustinus relatus, can. *Quis aliquando, § Hæc ergo, de Pœnit.* dist. 4, ibi: « Publica noxa, publico eget remedio. » Concordat concilium Trident, sess. 24,

de *Reformat.* cap. VIII. Quibus adde dicenda infra § 5, a n. 253.

66. *Limitatur II. Si crimen vergit in damnum commune, vel tertii, quod monitione secreta certo averti non potest.* — Limitatur II. Si crimen vergit in præjudicium, vel damnum reipublicæ, ut hæresis, proditio, falsificatio monetæ, etc. Vel tertii privati, v. g. in ipsius cædem, incendium, ruinam spirituales, etc. quod secreta monitione averti non potest. Sanchez, lib. VI, *Consil.* cap. II, dub. 5, n. 2 et 5. Item lib. VI, *Moral.* cap. XVIII, n. 50, dicens ita docere omnes. Ratio est, tum quia bonum commune prævaleat privato: tum quia delinquens non habet jus ad famam in malo supposito fundatam cum injuria et præjudicio tertii; cum utique melior sit conditio damnum patientis, quam inferentis: tum etiam, quia qui sic occulte peccat, non solum in te, sed etiam in alios peccat, consequenter favoris et ordinis Evangelii particeps non est.

67. *Limitatur III. Si prævia monitio nihil profutura videtur.* — Limitatur III. Si prævia correctio, aut monitio nihil profutura videtur. Communis et certa, arg. can. *Si quis, 4, dist. 7, de Pœnit.* ibi: « Si scirem, non tibi prodesse, non te monerem. » Ordinarie autem nihil proficeret prævia secreta monitio, si delinquens est majoris conditionis, aut dignitatis; talis enim inferiorem corrigentem spernit, vel parum curat: vel si in malo jam est habitatus, aut superbus, aut teste experientia monitionibus non acquiescens: nam talibus et similibus in casibus monitio ordinarie plane nihil proficeret, sed sæpe plus noceret, utpote id causans, ut delinquens in posterum magis occultaret sua delicta, cautius incederet, sicque frequentius ac impunite peccaret, et consequenter periret.

68. *In delictis nocivis communitati vel tertio, requiritur moralis certitudo effectus ad hoc, ut teneatur prius monere.* — Ubi etiam illud cum Palao, de *Charit.* tr. VI, disp. 3, pun. 13, n. 7, advertendum, quod, licet aliqui teneant, etiam in occultis peccatis, quæ in præjudicium tertii vergunt, esse servandum ordinem evangelicum, et præmittendam monitionem præviam; fateantur tamen iidem, in his peccatis necessariam non esse monitionem, nisi adsit certitudo moralis, ac spes certissima per secretam monitionem omnia prorsus damna, ac præjudicia proximi tam præterita, quam futura fore avertenda.

In peccatis autem occultis soli delinquenti nocivis sufficiat probabilis spes emendationis per secretam monitionem obtinendæ.

69. *Limitatur IV. Si correctio aut monitio prævia esset monenti præjudiciosa.* — Limitatur IV. Quando monitio ac correctio charitativa prævia ipsi monenti aut corrigenti damnosa vel præjudiciosa esset futura, ut si ex tali monitione rationabiliter timetur offensa personæ delinquentis, quæ alias obesse et prodesse potest denuntianti et monenti: quia lex charitatis non obligat, ut quis cum periculo proprii damni agat, quo parcat famæ alterius. Palao, loc. cit. pun. 14, n. 7.

70. *Limitatur V. In religionibus, in quibus vi statutorum potest, et debet fieri denuntiatio absque pœna monitione secreta uti in nostra.* — Limitatur V. In religionibus, in quibus vi statutorum defectus, seu delicta graviora sine ulla monitione prævia denuntianti debent superiori, uti in religione nostra Seraphica, cujus statuta generalia, cap. x, § 1, n. 2 et 3, graviter præcipiunt, ut quivis notabiles alterius excessus, quos extra confessionem scit, superiori denuntiet, etiam sine prævia monitione: imo præcipiunt, ut denuntiet, etsi in secreto delinquentem jam fraterne correxerit, uti patet ibidem ex textu: « Insuper statuimus, ut cum primum fratres ad conventum redierint, sociorum excessus notabiles, si quos commiserint, guardianis atque superioribus secreto insinuare teneantur: quod si excessus hujusmodi alio tamen modo eis innotuerint, quam per confessionem sacramentalem, non propterea minus tenentur manifestare illos, maxime cum per obedientiam fuerint requisiti; quia hoc sacramentali confessioni non præjudicat; quin imo si tacuerint, inobedienciæ notam incurrunt, et si contrarium asserere præsumpserint, et moniti revocare noluerint, actibus legitimis careant superiorum arbitrio, et perseverantes in sua contumacia, carceribus etiam mancipentur, et gravius puniantur. Si quis præterea ausus fuerit dogmatizare, quod frater, qui fratrem in occulto secundum Evangelium corripuerit, non teneatur de hujusmodi excessu superiorem admonere, quamvis ab eo per obedientiam requiratur, vel quod socii criminum socii non teneantur revelare superiori, qui potest, et debet omnibus prodesse, et animarum periculis providere, declaramus, doctrinam hanc pestiferam esse, ac in

perniciem ordinis et regularis disciplinæ tendere, ac propterea taliter dogmatizantes, non modo actibus legitimis privandos, verum etiam carceribus mancipandos esse discernimus, et jubemus. »

71. *VI. Universaliter in quavis religione.* — Limitatur a pluribus doctoribus VI. Universaliter in cunctis religionibus, ita ut in his nunquam necessaria sit correctio aut monitio fraterna, seu evangelica prævia, sed ordinarie loquendo absque illa quodvis etiam occultissimum, et soli delinquenti nocens delictum statim paterne denuntiare possit superiori; dummodo extra sigillum confessionis, et sine secreto naturali illud sciat denuntians. Ita docent Sanchez, lib. VI, *Moral.* cap. xviii, n. 46 et 50; Castro Palao, *de Charit.* tr. VI, disp. 3, pun. 10, n. 2 et 3, citans Coninck, 2, 2, disp. 28, dub. 11, n. 202; Suarez, tom. IV, *de Relig.* lib. X, cap. ix, n. 11; Layman, lib. III, tr. III, p. 2, cap. a n. 5, ac plurimi alii tum a Sanch. n. 46, tum a Laymano, n. 5, § *Præterea*, ad finem citati. Ratio est, quia ordinarie loquendo, superior melius et efficacius potest corrigere, monere, et emendare delinquentem, quam subditus; tum quia superior facile potest removere occasiones, quod non potest subditus; tum quia monitio, seu correctio paterne superioris magis movet, et terret delinquentem, præsertim si eidem minatur, quod ei invigilare, et deprehensum publice processare velit; tum quia delinquens difficiliter simulat prælato emendationem, quam subdito: atqui quando emendatio delinquentis magis speratur per correctionem, seu monitionem paternam superioris, quam subditi, potest hic absque ulla monitione prævia delinquentem statim denuntiare paterne. Divus Bonaventura, divus Thomas, cum communiore, et veriori aliorum docet, et late probat Sanchez, loc. cit. n. 46. Accedit, quod delicta religiosorum ordinarie cedant in præjudicium et damnum temporale, vel spirituale religionis, vel tertii privati, talia autem peccata juxta omnes absque ulla prævia monitione possunt denuntiare superiori, juxta dicta n. 66, ergo. Unde bene argumentatur Suarez apud Layman, loc. cit. § « Deinde: vel peccatum religiosi leve est, tunc infamatio sequens ex denuntiatione apud superiorem erit levis, utilitas vero plurimè major eveniet, præterquam quod in secreto denuntiandi delicta parva non alicui, valde consentanea,

et quasi necessaria sit religiosi status conservationi, vel augmento. Vel peccatum religiosi est grave. tunc vix fieri potest, quod non noceat multis propter magnam familiaritatem, quæ inter religiosos ejusdem domus est: sæpe etiam impendit periculum famæ ipsi religioni, quare tale peccatum denuntiare potest tanquam perniciosum; imo sæpe debet, præsertim si prælatus interrogat. »

72. *Ordinarie loquendo.* — Dicitur tamen notanter *Ordinarie loquendo*; quia negari non potest, quin dari possit casus, quod etiam in religione teneatur quis prius fraterne monere, antequam superiori paterne denuntiet; si nempe certe apparet, quod sciens occultum soli delinquenti nocivum delictum æque idoneus sit ac superior ad efficaciter emendandum delinquentem; prout Sanchez et Laym. loc. cit. bene advertunt; addentes tamen, id raro contingere. Adde id contingere non posse in religionibus, in quibus vi statutorum sine prævia monitione superiori paterne denuntiare possunt, vel debent; prout sunt Societas Jesu, et religio nostra Seraphica, juxta dicta n. 70 et 71.

73. *Ad denuntiationem faciendam in Societate Jesu, et religione nostra nunquam prærequiritur monitio fraterna: in aliis religionibus rarissime, in sæculo, raro.* — Inferitur, quod ad faciendam denuntiationem paternam superiori in Societate Jesu, et religione nostra nunquam; in aliis religionibus rarissime, et vix unquam; apud sæculares etiam raro prærequiratur correctio, seu monitio fraterna, seu evangelica, quia etiam in sæculo plerumque, et fere ordinarie adest una ex limitationibus a n. 63, positis, a fraterna tali monitione excusantibus.

74. *Si crimen occultum nemini nocivum evangelice denuntietur, tenetur superior se accommodare petitioni denuntiantis.* — Quæritur III. Quomodo in praxi habere se debeat superior, vel iudex facta sibi denuntiatione evangelica, seu paternæ? Præsertim, an etiam et quomodo ratione illius possit instituere processum criminalem ad publicam vindictam delinquentis? Resp. I. Si delictum occultum, et nemini præjudiciosum, superior, seu iudex debet se accommodare justæ et rationabili intentioni, seu petitioni denuntiantis, illiusque modo denuntiandi. Ita ut si hic eidem solum ut patri privato crimen delinquentis denuntiat, volens, quod eum non nisi secreto, nemine, vel non nisi

uno alterove taciturno præsentem moneat, corrigat, aut puniat, sicque emendare conetur, id omnino observare debeat superior aut iudex, adeo ut graviter peccaret, si denuntiatum publice confunderet, aut puniret. Communis, arg. can. *Si peccaverit*, 19, can. 2, q. 1. Ratio est, quia alias injuste, et graviter diffamaret, nec paternus corrector, sed injuste proditor esset, cit. can. *Si peccaverit*, etc.

75. *Secus, si evangelice denuntiat crimen jam publicum; tunc enim ex officio inquirere, aut denuntianti mandare potest, ut judicialiter denuntiet.* — Resp. II. Si crimen jam est notorium, aut majori parti communitatis cognitum, non est necesse, ut superior juxta petitionem denuntiantis corrigat, vel puniat denuntiatum, sed potest, imo plerumque tenetur etiam processum criminalem contra denuntiatum instituere per modum inquisitionis, maxime si delictum est scandalosum. Ludov. de Ameno, in *Praxi crimin.* tit. IX, § *Denuntiatio*, § n. 7. Ratio est, quia hoc ipso, quod delictum occasione denuntiationis evangelicæ resciat notorium, ex officio de illo inquirere, sicque per modum inquisitionis processum instituere potest, et exigente bono communi tenetur, per dicenda infra § 6, n. 303, et seq. quamvis nullam de facta sibi denuntiatione evangelica mentionem in processu facere, neque processum vi denuntiationis evangelicæ, sed vi officii sui per inquisitionem formare valeat, quo casu potest etiam denuntiantem pro teste adhibere, aut ei mandare, ut judicialiter denuntiet, adhortari, juxta dicenda infra. Et hinc in præcedenti conclusione notanter dictum est: « Si crimen est occultum. »

76. *Idem est, si crimen est nocivum communitati, vel tertio.* — Resp. III. Pariter superior non tenetur ad petitionem denuntiantis evangelicæ seu paternæ procedere, sed potest statim ex officio inquirere, aut denuntianti mandare, ut judicialiter denuntiet, si delictum vergit in præjudicium communitatis vel tertii. Communis. Ratio patet, quia cum in tali casu subditus judicialiter denuntiare teneatur per dicenda infra n. 106, irrationabiliter petit solum denuntiationis evangelicæ effectum, consequenter exaudiri non debet, sed potius ad satis faciendum obligationi suæ urgeri potest, et debet juxta dicenda infra n. 308. Unde dictum etiam est in conclusione n. 74, *Nemini præjudiciosum.*

77. *Denuntiare evangelice quis potest etiam infamis.* — Quæritur IV. Quinam, et quæ peccata saltem evangelice denuntiare possint, vel etiam debeant? Resp. I. Quilibet rationis capax etiam infamis, mulier, vel alias ad accusandum inhabilis, servatis servandis facere potest denuntiationem evangelicam, etiamsi juraverit, se non denuntiatum. Omnes, et c. *Quemadmodum*, 26, § fin. *de Jurejur.* Ratio est, quia cum hæc denuntiatione non intendat vindictam delinquentis, sed bonum, et emendationem ipsius, seu ut anima illius salvetur, utique per quemvis fieri potest, cum non referat, quis denuntiet, dummodo animam fratris quis lucretur, arg. c. *In omni, de Testib.*

78. *Et quidem quodvis peccatum occultum etiam nemini nocivum.* — Resp. II. Quodvis peccatum etiam occultum, et nemini, quam soli peccanti nocivum denuntiare evangelice potest. Rursus communis, patetque clare ex allegato textu *Matth.* XVIII, ubi per verba: *Si frater tuus peccaverit in te*, principaliter intelliguntur occulta et non nisi uni præter delinquentem nota, arg. can. *Si peccaverit*, can. 2, q. 1.

79. *Imo tenetur quis denuntiare evangelice.* — Resp. III. Quilibet non tantum potest, sed etiam tenetur saltem evangelice denuntiare crimen quodcumque alterius, Abbas, in c. *Novit, de Judiciis*, num. 34, cum communi. Probatum ex claro textu *Matth.*, XVIII, ubi, quia indistincte præcipitur, ut peccata proximi indicentur Ecclesiæ, id est, superiori, indistincte obligat.

80. *Et quomodo? Remissive.* — Utrum autem cum vel sine monitione seu correctione prævia fieri possit, vel debeat, vide dicta a n. 62.

81. *Debet subinde fieri denuntiatio judicialis. Remissive.* — Dicitur saltem evangelice, quia datur casus, in quibus non sufficeret facere denuntiationem evangelicam, sed necesse est, facere judicialem juxta dicenda infra n. 106.

82. *Dantur causæ excusantes a denuntiatione evangelica.* — Dantur tamen causæ excusantes ab obligatione denuntiationis evangelicæ; ut si nihil profutura, vel majus damnum allatura, aut denuntianti præjudiciosa futura videtur, de quo magis theologo.

83. *Denuntiatio judicialis, quid?* — Quæritur V. Quid et quotuplex sit denuntiatio judicialis? A quo, contra quos, et de quibus

criminibus fieri possit? Resp. I. Denuntiatio judicialis est, quæ fit superiori tanquam judici, judicialiter propterea procedenti; ob quod etiam hæc denuntiatio *judicialis* dicitur. Est in re communis: nec indiget declaratione, utpote clara ex terminis.

84. *Alio est publica, alia privata.* — Resp. II. Hæc denuntiatio alia est privata, alia publica. Privata est, qua denuntians solum proprium interesse, damni sui reparationem, aut debiti satisfactionem, non vero publicam vindictam quærit et intendit, licet occasione illius judex subinde etiam ad publicam vindictam procedat. Abbas, in c. *Novit*, 13. *de Judiciis*, n. 48; Pirhing, h. t. num. 87. Publica est, quæ principaliter fit ad publicam vindictam, seu punitionem delinquentis in aliorum exemplum; quæ denuntiatio vel a ministris publicis ad hoc deputatis fit, arg. l. *Ea quidem*, 7. *de Accus.* et propterea a nonnullis *publica* dicitur, vel ab alio etiam privato, ad accusandum tamen habili. Et hæc publica denuntiatio proprie est, ac dicitur *criminalis*, utpote criminalem processum, et publicam vindictam intendens. Privata vero potius *civilis* est, et dici debet, cum vi illius non criminaliter ad vindictam publicam, sed præcise ad interesse proprium ipsius denuntiantis procedatur; ut post Layman. lib. III, tract. III, p. 2, cap. IV, n. 1; Pirhing, h. t. num. 87. Alii vero denuntiationem privatam vocant illam omnem, et solam, quæ non fit a ministro publico ad denuntiandum deputato, sed ab alio, sive dein criminaliter, sive civiliter denuntiet. Publicam vero vocant illam omnem et solam, quæ fit a ministro publico, sive civiliter, sive criminaliter fiat. Dein quamlibet harum dividunt in criminalem, et civilem. Hæc est, quæ ad proprium aut aliorum interesse privatum fit: criminalis vero, quæ ad vindictam publicam instituitur. In præsentem, et subsequentibus erit potissimus sermo de denuntiatione judiciali criminali.

85. *Inhabilis ad accusandum, etiam est inhabilis ad denuntiandum. Et qui nequit accusari, nequit etiam judicialiter denuntiare.* — Resp. III. Inhabilis ad accusandum, est etiam inhabilis ad faciendam denuntiationem judicialem publicam, seu criminalem, ad publicam nempe vindictam. Et qui non potest accusari, non potest judicialiter denuntiare. Bart. in l. *Divus*, num. 3, ff. *de Custod. reor. speculat.* h. t. § *Quis possit,*

vers. *Canonica*, cum communi arg. c. *Cum dilectus*, 20, h. t. Ratio est, quia hæc denuntiatio habet eundem finem, et principalem effectum cum accusatione publica, nempe vindictam ob bonum communitatis, in exemplum aliorum, agitque vices accusationis. Hinc valet argumentum ab accusatione ad denuntiationem, et vice versa. Salficet. in l. 7, n. 11, c. h. t.

86. *Contraria opinio et praxis.* — Notat tamen Ludovicus Ameno, tit. IX, §. *Denuntiatio*, § 3, num. 15; ex communi tribunalium praxi, ac recepta consuetudine hodie quemvis, licet alias inhabilem admitti ad denuntiationem judicialem etiam publicam, seu criminalem, eo quod per denuntiationem solum sternatur via ad inquirendum.

87. *Quæ in ordine nostro non procedit. Judicialiter denuntiare non possunt Patres graviores ab infimæ plebis hominibus.* — Verum in ordine nostro conclusio adhuc habet locum; quia in forma processus nostri criminalis (quam sub pœna nullitatis sequi tenemur juxta statuta generalia cap. x, § 1, n. 11,) expresse habetur: « Inhabilis ad accusandum, est etiam inhabilis ad denuntiandum judicialiter. » In eodem nostro processu criminali ulterius cavetur circa denuntiandos, illis verbis: « Adversus prælatos magni nominis viros ab infimæ plebis hominibus denuntiationes nullo pacto recipi debent, sed contra ipsos ut plurimum per accusationem procedendum est. » Ubi per prælatos intelliguntur generales, provinciales, diffinitores, guardiani, quibus etiam ad hunc effectum annumerantur Patres ordinis, et provincie, lectores jubilati, et generales, prædicatores clarissimi, uti patet ex processu criminali, §. *Accusatio*, § 6. Per « infimæ plebis homines » autem in ordine intelliguntur servitiales monasterii: tertiarii, laici conversi, simplices patres, vel tales, qui ratione inhabilitatis ad nullam ordinis dignitatem, aut officium honorificum applicari possunt; uti bene notat Ameno, §. *Denuntiatio*, § 4, n. 20.

88. *Omnia delicta, etiam occulta, et nulli nociva judicialiter denuntiare possunt, dummodo probari valeant.* — Resp. IV. Omnia crimina etiam mere præterita, et jam emendata, nec amplius committenda, tam privata, quam publica, tam aperta quam occulta, et de quibus nulla adhuc existit infamia delinquentis (dummodo probari valeant) judicialiter denuntiare possunt. Fagnanus,

in c. *Qualiter*, 24, h. t. num. 72; Passerinus, in *Tribun. regul.*, q. 7, a. 3, num. 15; Layman, lib. III, tr. III, cap. IV, n. 13, citans Lessium, lib. II, cap. xxx, dub. 3; Petrum Navarr., lib. II, cap. III, num. 254; divum Thomam, Sylvestrium, et alios, arg. can. *Præcipue*, 3, in fine. cau. 11, q. 3, can. *Sitantum*, can. *Placuit*, 3, cau. 6, q. 2, can. *Plerumque* 27, cau. 2, q. 7. Ratio est, tum quia publicitas, seu infamia delicti tantum requiritur ad processum media inquisitione instituendum, arg. c. *Inquisitionis* 2, et c. *Qualiter* 24, h. t. ubi infamia supplere debet vices accusationis, sine qua nullus condemnari debet cit. c. 24, h. t. et can. *Si quis*, 31, can. 23, q. 4. Secus in denuntiatione, utpote in qua ipse denuntiator accusatoris vices supplet, licet per inscriptionem ad probandum se non obliget. Tum quia denuntiatio judicialis principaliter non respicit bonum delinquentis, et ejus emendationem, sed publicam vindictam delinquentis in exemplum, et terrorem aliorum, idque ob bonum publicum, ut videlicet cæteri publica delinquentis pœna deterriti, delinquere desinant, vel omittant. Hinc etiam denuntiatio judicialis non attendit durantem adhuc bonam delinquentis famam; quia hæc tanquam bonum privatum bono publico, seu communi, quod ex justitia vindicativa sequitur, postponendum est; uti post divum Thomam bene advertit Passerinus, loc. cit. num. 17, arg. c. *Licet, de Regular.* Præsertim, quia alias maligni homines cum ingenti communis boni damno ac præjudicio audaces et frequentiores essent in delinquendo, si nec accusari, nec judicialiter denuntiare, nec inquiri, et consequenter nec puniri possent, nisi delicta eorum publica, aut famosa sint. Accedit, illud, quod per testes sufficientes probari potest, non amplius esse occultum, uti bene advertit divus Thomas, 2, 2, q. 68, a. 1, ad 3. Passerinus, loc. cit. n. 15, et patet ex dicendis a n. 241.

Dicitur autem notanter in conclusione. *Dummodo probari possit: Nam*

89. *Non item penitus occulta, et quæ probari nequeunt; nisi sint præjudiciosa.* — Resp. V. Crimen omnino occultum, aut saltem ita occultum, ut legitime probari nequeat, judicialiter denuntiare non potest, nisi vergat in præjudicium communitatis, vel tertii. Communis et certa, arg. can. *Sitantum*, 2, et can. *Placuit*, 3, cau. 6, q. 2, can. *Qui crimen*, 4, cau. 24, q. 8, l. *Nos-*